

**БЪЛГАРО-СЛОВЕНСКИ ЕЗИКОВИ УСПОРЕДИЦИ
НА ДИАЛЕКТНО РАВНИЩЕ
(ПО ДАННИ ОТ ЕЛЕКТРОННО СЪПОСТАВИТЕЛНО
ИЗСЛЕДВАНЕ)**

Лучия Антонова-Василева

Резюме. Настоящата студия е разработена въз основа на материал от проекта „Електронен модел за съпоставително изследване на български и словенски език на диалектно равнище“. Според данните от архивите и електронната съпоставка между тях се правят изводи за паралелите между словенските и българските диалекти на фонетично и морфологично равнище. Студията обръща внимание и на семантичните особености на диалектните думи със сходна фонетична структура и обща етимология.

Abstract. The basis of the present study constitutes the material which is subjected to analysis in the development of the project "Electronic model for comparative study of Bulgarian and Slovenian language at dialectal level". According to data from the archives and their electronic comparison conclusions are drawn on parallels between Slovenian and Bulgarian dialects at phonetical and morphological level. The study draws our attention also to the semantic features of the dialect words with similar phonetic structure and common etymology.

Keywords: dialectology, Slavic languages, comparative linguistics.

1. Теоретични насоки на изследването

Съпоставителните изследвания на близкородствени езици на диалектно равнище имат своите дългогодишни традиции. В своя труд „Из близкото минало на славянското езикознание. Дейци и насоки“ Ив. Леков специално отбелязва: „... славянските езици представляват една цялост, група или семейство с общ източник Освен сравнението между сегашните славянски езици и старобългарския може да бъде използвано за обогатяване на познанията ни по славянско езикознание и сравнението с някои архаични български диалекти, като напр. солунския, южномакедонския в Албания..., в които се откриха следи от стари фонетични и други белези“ (Леков 1983, 109, 111).

Според същия автор: „Отликата на съпоставителния от сравнително-историческия метод засяга обстоятелството, че при първия, прилаган обикновено към два езика, често, но не винаги, отсъства историцизмът, схванат традиционно и дори повърхностно, а при втория, че той проявява неоправдан априорен елиминаторски похват към езици с неточно или без определено историческо минало. Тази забележка според мен оправдава набелязаната тенденция към методична пълнота и интеграция или поне към частично сътрудничество между двата метода, което се препоръчва вече от доста автори...“ (Леков 1983, 109, 117). И по-нататък в същия труд бележитият славист пише: „Сравнително-историческото езикознание е съвместимо със съпоставителното...“ (Леков 1983, 118). Терминът *конфронтация* за него е синоним на съпоставка – срв. „...съпоставка или конфронтацията показва най-същественото в състоянието на езиците – степента на различието покрай общността... съпоставителните студии не бива да се смятат само за контрастивни, защото всъщност те са двустранно насочени както към издирване на разликите, така и към потвърждаване на сходствата ... Р. Якобсон посочва, че всяко сравнение (т.е. и съпоставка) става възможно поради сходството“ (Леков 1983, 119) [разредка – Л. А.].

Идеята, че разграничаването между съпоставителния и сравнително-историческия метод на изследване на славянските езици е напълно условна, Ив. Леков оформя като изводи в заключението на цитирания труд:

„1. Убеден съм, че се потвърждава едно позабравено или пренебрегвано схващане за непрестанната потенциална връзка между описателното езикознание (с неговите разклонения като съпоставително) и сравнително-историческото.

2. Съпоставителното изследване повишава авторитета си като рожба на описателното и с добавка на сравнение (предимно синхронично) и се доближава до типологичното и дори до сравнително-историческото.

3. Главният досегашен източник на различието се вижда в наличието на праезични компоненти в сравнително-историческото езикознание и неговото ту негласно, ту непълно елиминиране при другите методи“ (Леков 1983, 128).

Сходни теоретични позиции се застъпват и в други трудове на бележития славист. Така в своя труд „Насоки в разволя на фонологичната система на славянските езици“ той пише: „...Езикознанието разграничава условно синхрония от диахрония, отделните пластове на структурата и елементите на системата и периодите им на развитие... не е възможно да се отмени класификацията на описваните факти в каквато и да е наука въпреки убеждението, че тя е по необходимост относителна, или по-добре динамична“ (Леков 1960, 196). Тези теоретични постановки намират приложения в съвременната диалектологията, където най-широко се прилага методът на динамичната синхрония – извършване на синхронно описание на диалектните системи с препратки към по-стария (обикновено старобългарски) езиков пласт, който обединява различията в съвременните диалектни системи.

Наложителността да се използват отделни исторически препратки при сравнителните изследвания на славянските езици се открива и в трудовете

на Ел. Паскалева, които са синхронни и засягат нормативно регламентирани книжовни езици. В статията „Автоматично извличане на информация от текстове на близкородствени езици (върху славянски езиков материал)“ тя специално различава буквените съответствия, породени от исторически причини – замяна на изчезнала буква в праезика с различни букви – напр. *муж* // *мъж* в руски и български, породена от прехода на голямата носовка съответно в *у* в руски или в *ъ* в българския книжовен език и в редица диалекти (Паскалева 2013). Както Ив. Леков, и Е. Паскалева не се стреми да провежда изкуственото различие между сравнително и съпоставително езиковедско знание, схващайки необходимостта от единството в процеса на изследване. Според нея при създаването на електронни езикови ресурси и на процедури за формален анализ „в теорията неминуемо се стига до сравнително-съпоставителни езиковедски констатации...“. В същата статия Е. Паскалева, макар и бегло, отбелязва и специалния интерес, който заслужава съпоставката между словенския и българския език, представляващи два южнославянски езика (Паскалева 2013, 53). В тази връзка трябва да отбележим и нейните находчиви констатации относно съпоставителните статистически изследвания между български и „македонски“ език, които показват 62,4% съответствия. Тук тя с право отбелязва, че в случая не е ясно каква част от този добър статистически резултат се дължи на използвания метод и каква – на близостта на езиковия материал. Тя препоръчва методите на изчисления да се прилагат към езици, които са „не така близкородствени“ (Паскалева 2013, 59).

Като пример за съвременно съпоставително изследване на диалектно равнище може да се посочи това на В. Панайотов „За някои омотематични лексеми в словашките и българските говори“, в което той предлага „модел за конфронтативно изследване на диалектите на родствени езици“ (Панайотов 1998, 7–19). Употребявайки термина *конфронтант*, той обяснява, че с него се означава „която и да е съпоставяна езикова единица“ (с. 7), като споделя и опита от други съпоставителни диалектоложки изследвания, направени от Д. Вакарелска-Чобанска и М. Младенов. Специално внимание на съпоставките между славянските езици се обръща и в трудовете на класиците на българското езиковедство. Идеята за близостта между българския и словенския език, която се основава на старо родство, специално се подчертава от проф. Б. Цонев (Цонев 1984, т. 1, 33). Несъмнено, специфични представители на съпоставителните изследвания на диалектно равнище в наши дни са и международните издания „Общославянски лингвистичен атлас“ и „Европейски лингвистичен атлас“ – трудове, които разкриват еднаквостите и различията в лингвогеографски аспект.

2. Методи на изследването

В основата на настоящото проучване се поставя материалът, подложен на анализ при разработването на проекта „Електронен модел за съпоставително изследване на български и словенски език на диалектно равнище“.

За неговите цели е използван еднакъв лексикален материал, който е събран по въпросника, съставен от партньорите от Университета на Люблиана, Словения, използван при изработването на изданието "*Besedni atlas za domače živali*" (BADŽ). По този начин достоверността на съпоставката е напълно гарантирана, като естествено се получават две напълно паралелни глосарии, т.е. два списъка от думи от диалектите на словенски и на български език, които са семантично еквивалентни, защото представляват отговори на еднакви фиксирани и посочени в списъка въпроси.

Специфичен подход при разработването на конкретния електронен модел е присъединяването на лексеми и словоформи от *Електронния архив на Български диалектен речник* към вече съставената двуезикова еквивалентна глосария. То се извършва първоначално автоматично, като по електронен път се търсят подобни на съществуващите в глосарията словоформи, а след това полуавтоматично се извършва отстраняване на неверните съответствия. Този подход се налага, защото в *Електронния архив на Български диалектен речник* не са въведени значенията на лексемите. Така при приложения електронен модел електронната съпоставка се използва не само за измерване на езиковите еднакости и различия, но и за допълване на материала в глосарията. Този подход позволява да се преодолеят затрудненията от непълната електронизация на диалектния архив. Създава се възможност за автоматично или полуавтоматично изграждане на различни тематично организирани електронни масиви от една изходна „аморфна“ – тематично неорганизирана и неопределена, база данни. Този подход ще даде възможност за по-пълноценното използване на *Архива на Българския диалектен речник* (БДР) при изпълнението на различни задачи.

Така в електронния корпус на изследването първоначално са въведени двойка напълно еквивалентни текстове – отговори на едни и същи въпроси, които представляват, от една страна, диалектен материал за словенски език от BADŽ, а от друга страна – диалектен материал за български език, ексцерпиран от писмени източници, както и лично събран теренен материал от участниците в проекта в България. Това са опорните думи, към които автоматично се извличат съответствия от *Архива на БДР*. По-нататък съпоставката се извършва на равнището на думата, като се осъществяват наблюдения на различни равнища (вж. по-подробно на електронната страница на проекта bgslo.ibl.bas.bg).

2.1. Наблюдения над фонетичните съвпадения и различия

Думите в базата данни са записани със знаците за фонетична транскрипция. В двете основни паралелни глосарии за български и словенски език са използвани знаците на шрифта, прилаган в *Общославянски лингвистичен атлас* и в *Европейски лингвистичен атлас 00ZRCola*, който се основава на латиницата, а в *Архива на БДР* – стандартната кирилска фонетична транскрипция за български диалектни изследвания, като съпоставките и транслитерацията между двата типа транскрипция се извършват автоматично. При съпоставки-

те разликите между знаците в случая съвпадат с разликите между звуците, което невинаги е изпълнимо условие при съпоставка на електронно записани думи от различни книжовни езици. Всяка съпоставяна дума или словоформа естествено представлява поредица (верига според терминологията на Ел. Паскалева) от знаци. След установяването на съвпаденията при звуковия състав на словоформите на равнището на знаковите вериги, т.е. след извличането на думи или словоформи с еквивалентен или близък звуков състав (*когнати* според терминологията на Ел. Паскалева) от двете основни глосарии, разширени със съответствия от електронния масив на БДР, от тях полуавтоматично са отстранени тези единици, които не отговарят семантично на съответната дума, т.е. извършено е филтриране на грешните съвпадения (на *грешните когнати* според терминологията на Ел. Паскалева) (вж. цит. съч., с. 59). Полуавтоматично на базата на извлечения от електронно съпоставените словоформи е съставена таблица на съответствията между тях. В тази таблица словоформите, които са в една и съща графа, представляват пълните съответствия – *пълни когнати*. В материала може да бъдат посочени редица такива примери, които личат в таблицата. Това са например отговорите на въпросите № 241 *крава*; № 244 *бик* и др. Наличието на тези думи отразява единството на общославянския речников фонд при названията на животни (вж. Леков 1955, 37). При прегледа на пълните когнати се открояват и пълни успоредици на словообразователните модели – срв. въпр. № 243 *кравица*. От материала личат и словообразователните варианти при общ корен – напр. при отговора на въпрос № 242 словенски *junica: jǔ 'nica [k 'ra:wa]* – cerkljansko narečje, *je 'nica [k 'ra:wa, te 'licǔ]* – črnovrško narečje, *k 'ra.va, i 'ni:ca* (še ni imela teleta) – ob. Ajdovščina, *ju 'ni:ca* – notranjsko narečje, съответно в български и с вариант [*junička*] *i 'ničkǎ* – Вол., Драм. Както личи от последните примери, в случая като пълни когнати – пълни съответствия във фонетично и семантично отношение – се явяват основните фонетични варианти на думите. Съответните фонетични варианти представляват диалектните различия на фонетично равнище – фонетични замени на гласна *u* (*y*) в позиция след *j*: *u ~ a ~ e ~ i*, които са разпространени в диалектите и на двата езика.

Словоформите, които представляват смислово равенство при отсъствия на фонетично равенство, се поставят в различни графи в таблицата. Те представляват семантични еквиваленти.

Тук бих искала да обърна специално внимание на случаите, при които диалектният материал, спадащ към семантичните еквиваленти, дава сведения, свързани с превода на двузначните думи. Те представят едновременно действителен и фалшив когнат. Като пример може да приведем книжовната дума *гной* м., която е отбелязана със следните значения в речника: 1. Гъста течност ... която се образува при гниене в организма; 2. Тор – областно (срв. БТР 1993, 119), словенски книжовно *gnojilo*, диалектно *gnoj 'тор'*; *курник* м. Помещение за кокошки, кокошарник (БТР 1993, 2179), но словенски диалектно *'ku:rnik:1 {kurnik} podjunsko narečje* 'мястото, където кокошката снася; по-

лог' – словенски книжовно *gnezdo*. При съпоставката на български и словенски език на диалектно равнище се установява специфичен тип неистински когнати – словоформи, които съвпадат фонетично, и при различни значения са семантично свързани. Аз бих ги определила като исторически свързани когнати. Тяхното регистриране е важно за историята на славянските езици, за които е специфично наличието на общославянски речников фонд. Като пример можем да посочим запазените словообразователни производни от корена *кур-*: *курец* – 'скопен петел' (РНГ, т. 2, 434); *курина* 'птица врана, галувица'. (РНГ, т. 2, 434); български книжовно *курешка* ж. 'птиче изпращане'; диалектно [*kureška*] – '*kureška*' – Коприв.; [*kurešnica*, '*kurešnica*' – Роп., Асеновгр.; '*kurešnici*' – Вол, Драм.; словенски диалектно *kù:ri*: {*kurji dreko*} – črnovrško нареčje; (*kjü:rjek*):1 {*kurji dreko*}; *kú:ri*:1 {*kurji gnojø*} – selško нареčje. Сходен е и примерът с названието *пипка*, широко разпространено в български език, което тук обикновено означава 'болест при кокошките; болестта кокоша слепота', а в словенски – 'млада кокошка'. 1 *пипка* arch: *nìпка*:2 {*пипка*} 1. Банско, Благ., Босил., Брезн., Габр., Год., Дупн., Ихтим., Кюст., Никоп., Плевен., Пловд., Прил., Първом., Разл., Самок., Санд., Соф., Тетев. и др. В някои български говори названието *nìпка* може да се употребява и с преносно подигравателно значение 'кокошка' – срв. Пир., Ихтим., Самок.

2.2. Степени на фонетична еквивалентност при наличие на еднаквост в семантиката на словоформите

Степените на фонетична еквивалентност при наличие на еднаквост в семантиката на словоформите се анализират в компютърната лингвистика с броя на три операции: премахване, добавяне, заместване. Методът е известен като MED (*Minimum Edit Distance*), формулиран от Льовенщайн през 1965 г. В наши дни той се прилага и във връзка с лингвогеографското разпространение на фонетичните различия (Heeringa 1970). Този електронен метод на анализ намира опора в традиционните практики на описание на фонетичните различия в езикознанието – напр. доказването на смислоразличителната функция на фонемата чрез представяне на двойки думи, в които се реализират нейните фонетични варианти, като съответно се заменят на словоформно или на моделно равнище (Трубецкой 1960). Както отбелязва Е. Паскалева, подобни изменения във фонетичната система на езиците, и то специално на словенски и български език, са разглеждани още от езиковедите през Възраждането (Паскалева 2013, 61). Тези интересни опити от зората на славянското езикознание, осъществени от словенеца Антон Линхарт и от българина Георги Раковски, са разгледани специално от Н. Иванова (Иванова 2006, 17–26). И двамата учени изследват една езикова подсистема – определен лексикален пласт – с оглед на фонетично-буквените и морфологично-сричковите особености. А. Линхарт установява типичните словенски рефлексии на *ě* – *e* и рядко дифтонгични рефлексии *ej*; *o* > *o*, *ь* > *e*, *l* > *ol* (явления, характерни за редица български диалекти с различно географско разположение); вокална редукция (типична за източните български говори, но

с някои прояви и на запад); протетично *v*; изпадане на *v* (широко разпространено в диалектите); *lj > l, jl; n' > n, jn* (явлението съответства на проявите на антиципация на мекостта, разпространено най-вече в югозападните български говори); *šč > š*. Както посочва Н. Иванова, според двамата езиковеди причините, предизвикващи езикови изменения, са чертите: 1. добавяне, 2. изпадане, 3. метатеза, отмятане (Иванова 2006, 20).

Специфична особеност при внасянето на диалектния материал е тази, че конкретните диалектни словоформи се представят чрез своя основен фонетичен (нормализиран) вариант. Така при анализа на фонетичните различия се разкриват два типа случаи. При първия фонетичните различия са между нормализираните варианти, тогава, когато фонетичната норма на двата езика е различна. Такъв вариант на фонетични различия се разкрива при въпр. № 339 слн.: *mər'ka:č {mrkač}* – об. Dobrova; бълг.: *мъркач {мъркач}* Архив на БДР. При втория тип диалектните фонетични различия на фонетично равнище се реализират вътре в множествата от словоформи, обединени към един основен фонетичен вариант, който съвпада за двата езика, ако не се отчитат акцентните различия. Този тип фонетични отношения се откриват при отговора на въпр. № 337 *'o:uca {ovca}* – крашко наређе, *'hca://uo:hca {ov'ca}* Коз., Пом.; *of'ca {ov'ca}* – Бач., Разл.; Бук., Вид.; Год.; Добр., Соф.; Искр., Соф.; Коприв.; Кърн., Петр.; Логод., Благ.; Мед., Лом.; Орех., Сяр.; Пад., Благ.; Раб., Белогр.; Ръжд., Кюст.; Тър., Белосл.; Уст., Благ.; Вр., Ботевгр.; Зг., Врач.; *ofca :l {ov'ca}* – Бис., Дупн.; Драг., Първом.; Прил.; Роп., Асеновгр., Шищ., Гора; Скр., Гоцед.; Кал., Зил.; Мд., Дедеаг.; *'uofcл {ov'ca}* – Фр., Сяр.; Мом., См.; Плев., Драм.; Пок., Ивайловгр.; Вол, Драм.; *of'co {ov'ca}* Кам., Велингр.; *'ofcə {ov'ca}* Я., Лозенгр.; *'uofcə {ov'ca}* Зар., Сол.; *of'cə {ov'ca}* Бан., Панаг.; Ш., Казанл.; *fcə :l {ov'ca}* Щип., Провад.; *uf'cə {ov'ca}* Гр., МТърн.; Равн., Пещ.; Ж., Котел.; *uf'ca {ov'ca}* Чер., Бург.; *uf'cə {ov'ca}* Суш., Горноорях.; *fcə {ov'ca}* Ср., Силистр.; *u'cə {ov'ca}* Тет., Кубр.; Вл., Лов.; *us'cə {ov'ca}* Драг., Пресл.; *uf'ca {ov'ca}* Дълб., Старозаг.; *фцъ {овца}*, *уцъ {овца}*, *уцете {овца}*, *ухци {овца}*, *увци {овца}*, *увце {овца}* (Архив на БДР).

2.3. Успоредици във фонетичната система

В изследванията над фонетичната и фонологичната система на славянските езици Ив. Леков отделя две големи групи явления: явления с праславянско потекло: носовки, сонанти, синхармонизации (прегласи); по-късни явления с частичен славянски произход. Той подчертава, че определянето на сферата на проява на фонетичните изменения е от важно значение за неговото описание в съответния език. Така той пише: „Във всяка отделна група от явления е необходимо да се направи нова класификация с оглед на това да разграничи дали езиковите факти се отнасят до литературния език, или само до диалектите“ (Леков 1960, 33). Това още веднъж показва важността на изследването на езиковите особености на диалектно равнище. Така в резултат

на проведеното изследване може да се посочат примери, които дават възможност да се проследят рефлексите на основните старобългарски гласни, които се използват при класификацията на диалектните и на книжовните езикови системи на славянските езици.

2.3.1. Рефлекс на стб. ятова гласна:

<p>def n: 226 q: Kaj je tisto, kjer kokoš nese? (gnezdo)</p>	<p>γ'ni:st:1 {gnezdø m}; γ'ni:st:1 {gnezdø m} 6 2–7: Idrija, p. in ob. Idrija – cerkljansko narečje; gné:ist:1 {gnezdø m} 5 4–24: Besnica, p. Sostro, ob. Ljubljana – dolensko narečje; {gnezdø m}; nese]:1 {gnezdø m}; gnjə:st:1 {gnezdø m}; (kjer:2 {gnezdø m}; koklja:2 {gnezdø m}; vali):1 {gnezdø m}; γ'nięzda:1 {gnezda ž}; γ'nięzda:1 {gnezda ž} 5 2–4a: Poljubinj, p. Tolmin, ob. Tolmin – tolminsko narečje (Sanja Leban); g'nę:zdi:1 {gnezdo (u)}; g'nę:zdo:1 {gnezdo (u)} 4 7–65: Kotlje, p. in ob. Ravne na Koroškem – mežiško narečje; γ'ni:ęzdo:1 {gnezdo (u)}; gné:zdu:1 {gnezdo (u)}; g'nę:įzdo:1 {gnezdo (u)} 5 6–77: Sodišinci, p. in ob. Tišina – prekmursko narečje; gné:įzdu:1 {gnezdo (u)} 4 4–38: Ždinja vas, p. in ob. Novo mesto – vzhodnodolenjsko podnarečje; :1 {gnezdo(u)}; g'nę:zdo:1 {gnezdo (u)}; g'ni:ęzdo:1 {gnezdo (u)} 5 7–68: Sveti Jernej (Kob.), p. in ob. Muta – severnopohorsko narečje; g'ni:ęzdo:1 {gnezdo(u)}; (Tmn.):23 {gnezdo (u)}; (Ied.):2 {gnezdo (u)}; :14 {gnezdo (u)};</p>	<p>срв. слн.: gná:įzdu Nova vas – dolensko narečje; gnä'st Vesela gora – vshodnodolenski govor; g'na:įzdo Sretnica, Vrh – sredneštajersko narečje; g'na:įzdu Oplotnica – južnopohorsko narečje</p>
--	---	--

Изговор *a* на мястото на ятовата гласна в изследването е отбелязан в слн. също така в един случай при глагола *нея* стб. пъти, поџ, който на по-голямата част от езиковата територия на Словения и в книжовния език има фонетичен вариант 'рџо:је:1 {роје} – 3 л. ед.ч. Може да се допусне, че тук става въпрос за колебания между инфинитивната и сегашната основа, каквото се среща и в български език на диалектно равнище, или за проява на акавизъм. Явлението личи в отговора на въпр. № 222 Как се оглася петелът? (kikirika): 'paje:1 {роје} 5 2–6: Cerknо, р. in ob. Cerknо – cerkljansko narečje; за 'paje:1 {роје} 7 2–6: Cerknо, р. in ob. Cerknо – cerkljansko narečje.

Може да сравним тези примери с данните за явлението от ОЛА (ОЛА 1998): карта № 3 *sv /ě/тъ: слн. пункт 14, 18, 19 svàit (опрост.); № 7 *m/ě/sęсь – 18, 19 'maisnc (опрост.); № 9 *sn/ě/гъ – 18, 19 sna:ik; № 10 *съръ; ... № 18 *v/ě/trъ – 14, 18 – va:iter; № 16 *m/ě/ra – 18 ma:ira, 148 – méara (опрост.); № 17 *p/ě/na – 14, 18 páina (опрост.); № 148 peana; № 19 v/ě/ra – 18 'va:ira, 148 ueára (опрост.).

2.3.2. Рефлекси на задната носова гласна

Диалектните рефлексии на задната носова гласна се наблюдават напр. в думата *гъска*. Тук на диалектно равнище и в рамките на слн., и в рамките бълг. език се откриват различия в застъпника на гласната: № 236 слн.: gù:ska {goska} – vzhodnodolenjsko, 'γuoska {goska} tolminsko narečje, 'gɔ:ska {goska} – slovenskogoriško narečje; 'gɔ:ɥska {goska} – prekmursko narečje; бълг.: [gaska] 'gaska – Хърс., Мелн.; Зг., Врач.; Ръжд., Кюст.; Бис., Дупн.; Вр., Ботевгр.; Пад., Благ.; Кърн., Петр.; 'gaska – Коз., Пом.; 'gaska – Бач., Разл.; 'goska – Кам., Велингр.; 'guska – Прил; Раб., Белогр.; Глав., Търнов.; Год.; 'gaska – Добр., Соф.; Искр., Соф.; Коприв.; Бук., Вид.; Мед., Лом.; Вл., Лов.; Тригр., Дев.; Раб., Белогр.; Бан., Панаг.; Скр., Гоцед.; Кал., Зил.; Орех., Сяр.; *гъска*: *гъски*, *гаски*, *гуски* – Архив на БДР. В названието от м.р. в българските диалекти са запазени следи от назализъм – gən'sak Вин., Банат, докато в словенски такива случаи не са отбелязани. Както личи от примерите, в двата езика са отбелязани други фонетични различия при съвпадение на коренната гласна, както и словообразователни различия: *gos* – *гъска*.

При рефлексите на задната носова гласна се проявява и наличието на лабиализирани застъпници. Това е свързано с развитието на у-глайдов елемент пред или след задните гласни – характерна особеност на словенски език (Сребранов 2008, 73–98). Подобни примери, в които протетичният елемент се реализира чрез съгласна *v*, са отбелязани и в ОЛА при диалектните облици на думата F 1252 */ɔ/zъкъ (-jъ) – к. № 2 (ОЛА 1990); Слов. – 8 'vəyle, 13 'vu:əgolje (ОЛА, к. № 10 – F 1025 */ɔ/gълъ). Наличието на протетично *v* (*в*) е отбелязано и при редица други случаи: карта № 3 – F 114 */ɔ/senica, *g /ɔ/senica – вж. пункт 39 в Италия (Северно адриатическо крайбрежие) wə'siewənca. Подобни примери се откриват и в български език – срв. *въглен*, *въже*, *вътре* и др. в книжовния език и в различни варианти на цялата територия на българ-

ското езиково землище: *въ`сеница, въ`сенка, въсенѣк* – преобладаваща форма в Югоизточна България (БДА, т. 1, к. № 238), както и *въ`сеница* в югоизточния дял на Югозападна България (БДА, т. 3, к. № 270); *въ`глен* (БДА, т. 2, к. № 70) Североизточна България по р. Дунав и между реките Янтра и Камчия; *въсенѣца, въ`се, въ`селка, въ`селца, въ`сеник* – почти повсеместно в Североизточна България (БДА, т. 2, к. № 245). Някои диалекти на словенски език показват обща особеност с българския книжовен език и по-голямата част от българските диалекти, преобладаващо на изток, в крайния югозапад и част от северозапада на българското езиково землище, по наличие на рефлекс *ə* (ъ) на стб. задна носова гласна. Това личи от картите на ОЛА: к. № 15 – F 1450 **r/ɔ/ka*: слн. *'rāka* – Sv. Križ. Italija, ob. Trst (Trieste) (3), Luče, obl. Mozirje (10); *'rāka*, Kneža (Grafenbah). Avstrija, ob. Djekše (148), *rāka* (опрост.); к. № 148 **na rɔk/ɔ/* – Luče, obl. Mozirje (10), *na 'rānkə*; к. № 7 – F 1737 **m/ɔ/žʙskʙ (-jʙ)*: слн. *'māši, 'māšiə* – Kneža (Grafenbah). Avstrija, ob. Djekše (Diex) i ob. Grebinj (Griffen), ok. Velikovec (Völkelmarkt) (148); к. № 35 *'zəbi* – Luče, obl. Mozirje (№ 10), както и в западния и източния дял на Република Македония и Северна Гърция, които се свързват с българското езиково землище; к. № 5 – F 114 **s/ɔ/sědʙ*: слн. *sə'siet* – Luče, obl. Mozirje (10), *sə'se:d* – Kneža (Grafenbah). Avstrija, ob. Djekše (Diex) i ob. Grebinj (Griffen), ok. Velikovec (Völkelmarkt) (148 опрост. фонет. транскрипция). Според сводната карта № 1, с. 105, в ОЛА рефлексът *ə* (ъ) е отбелязан в районите на Източна Словения, Западна и Източна Македония и Северна Гърция. Този рефлекс, както вече бе споменато, е характерен за преобладаващата част от българското езиково землище (БДА. ОТ., ч. 1, к. № Ф 21 и сл.). Интерес заслужават и тези случаи в словенските диалекти, в които е отбелязан рефлекс на задната носова гласна *ia* или *ai*: карта № 17 – F 707 **p/ɔ/tʙ – pu:ət* Vadno polje, ob. Cerknica (13). Наличието на рефлекс *ə* на задната носова гласна в българските и в някои словенски диалекти, както и наличието на тенденции към лабиализация и прелабиализация, стигаща до появата на протетично *в* пред задни гласни, вероятно представлява старинна обща фонетична особеност между тях. Тази обща особеност обединява отделни славянски пунктове с източните български говори, където явлението преобладава, както и с диалектите от крайния югозапад и от южната част на българското езиково землище.

2.3.3. Особеност, която обединява диалектите на словенски език и източните български говори, както и някои диалекти от крайния югозапад, е наличието на редуцията на гласните. Според Й. Риглер вокалната редукция е ново „модерно“ явление в словенския език (Rigler 1965, 153–154). Според Ив. Леков вокалната редукция е характерна за руски и за някои украински диалекти (Леков 1960, 28–30). От диалектния материал в изследването може да извлечем редица подобни примери. По въпр. № 221: *'potbratk: {podbradek}*; *puđb 'ra:tk: {podbradek}* južnobelokranjsko narečije, Lope pri Z., Kisovec, Hrastnik – trboveljsko-zagorski g.; № 409 *spumladá:nski; spumla 'da:nci* (pl) –

vzhodnodolenjski govor; *spumlad'ne* (pl.) – dolensko narečje; *spumla'da:nsk* – zagorsko trboveljski govor; (*s*)*pumwadá:nc* – gorenjsko narečje; *spumla'da:nc*; *spumla'da:nka*, [*spumla'da:nska*] – trboveljsko-zagorski g.; *spumla'da:nšek* – laški g.; *spumladá:nskə* – gorenjsko narečje и др. Отбелязани са и случаи на полуредукция: *spomladá:nc* – gorenjsko narečje; *spomla'da:nšək* – srednještajersko narečje. В словенските диалекти явлението е посочено и в учебник по майчин словенски език за деца от словенски произход, живеещи в Италия: *kölu* (колело), *žalējzu* (желязо), *šilu* (шило), *kubila* (кобила) (ВТО 2011, 9, 11, 20, 41 и др.).

Общност между словенските и рупските диалекти е и наличието на акавизъм – изговор на неударено и кратко *o* като *a*. Според Ив. Леков акавизмът в родопските говори е близък до този в руски (Леков 1960, 31). Той се определя като старинно явление в славянското езикознание. Според данните в словенските диалекти акавизмът е разпространен най-много в толминския и треклянския говор във всяка позиция: *bayät*, *səknə* < *sukno* 'сукно' – толминско. В другите диалекти акането не е така последователно проведено в различните фонетични положения (Чалъков 1986, 341–353). Трябва да се отбележи, че в този случай картите на ОЛА не отразяват реално особеностите на българските родопски говори, като не показват наличието на акавизъм в тях, въпреки присъствието на български материал по тези въпроси (ОЛА 2008). В това отношение настоящото изследване дава възможност да се добавят нови примери за проявите на акавизъм в словенски език – напр. акавизъм под ударение, вероятно след отнет на ударението. Съответните примери в български представят по-ограничено разпространение на акавизма, но това може да се свърже със спецификата на лексикалния материал. Срв. въпрос № 199: слн.: *ka'ku:š:1* {*kokošø*} 5 1–1: Zgonik, Trst (Italija) – kraško narečje; *kə'ku:əš:1* {*kokošø*}; *kə'kuoš:1* {*kokošø*}; *kəkə'ši:1* {*kokošø*}; *ku'ku:š:* {*kokošø*}; *kakÿ:š:* {*kokošø*}; *kə'ka:uš:* {*kokošø*}; *ko'ka:uš:1* {*kokošø*}; бълг.: [*kokoška*] *ko'koška* – Добр., Соф.; Искр., Соф.; Логод., Благ.; Хърс., Мелн.; Тим.; Вр., Ботевгр.; Пл., Смок.; Паст., Дупн.; Г., Петр.; Коприв.; Мед., Лом.; Глав., Търн.; Год., Зг., Врач.; Тър., Белосл.; Ръжд., Кюст.; Бис., Дупн.; Пад., Благ.; Бан., Панаг.; Кърн., Петр.; Скр., Гоцед.; Равн., Пещ.; R; 'kokoška – Прил.; *kə'koškə* – Ш., Казанл.; Покр., Ивайл.; *ku'koška* – ДР., Монт.; Тригр., Дев.; Роп., Асеновгр., Коз., Пом., Бук., Вид.; Мом., См.; Драг., Първом.; *ku'k'oška* – Я., Лозенгр.; *ku'koškə* – Поиб., Панаг.; Мехр., Гюм.; Гер., Гюм.; Боб., Дим., Бач., Разл.; Суш., Горноорях.; Драг., Пресл.; Уст., Тополов.; ГР., МТърн.; Орех., Сяр.; Кал., Зил.; Мд., Дедеаг.; *ku'koškə* – Суш., Горноор.; Бр., Плев.; Кац., Бел.; Мед., Котел.; Черн., Ивайлов.; Ст., МТърн.; Ком., Провад.; Под., Карноб.; Вол., Драм.; Тет., Кубр., и др.; *ku'ko:škə* – Коз., Пом. Гласна *ə* на мястото на *o* във от ударение в изследвания материал е отбелязана и в други случаи в слн.: в. № 212 *pə'lo:x/ pə'lo:h:1* {*pologø*} 8 1–3: Kojsko, p. Kojsko, ob. Nova Gorica – briško narečje; бълг.: [*polog*] *'polok* – Добр., Соф.; Паст., Дупн.; Г., Петр.; Тригр., Дев.; Мед., Котел.; *'poluk* – Суш., Горноор.; Крац., Бел.; Черн., Ивайл.; Ст., МТърн.; Ком.,

Провад.; Под., Карноб.; Роп., Асеновгр., Зар., Сол.; *po'tog* – Тим.; *'poluk* – Вол., Драм.; *'p'oluk* – Коз., Пом.; *'potak* – Коприв.; 1 *полог* arch - същ.: *пòлък:1 {полог}* – Арх. на БДР. В българския материал също не липсват случаи с акавизъм – срв. при някои от отговорите на въпр. № 203 Название на малка женска кокошка – слн. кн. *piška*; *'ja:rika:1 {jarika} jar-ika: 6–74 ['ja:ra]*, *'ja:rika, 6–76 'ja:rka, 6–77 'd'a:rika* и др.; бълг.: [*jarče*] *'eriče* – Коприв.; *'jariče* – Прил. и др., а също и *pa'latka :1 {poladka}* – Роп., Асеновгр.; *po'latka :1 {poladka}*; *pu'lada, pa'lada :1 {polada}* – Вол., Драм. и в други рупски говори от *пу̀лада* (БЕР 1999, т. 5, 850).

2.4. Успоредици в областта на морфологията

2.4.1. При съпоставката на диалектния материал личат и специфични сходни особености между двата славянски езика в областта на морфологията. Между тях, на първо място, трябва да се отбележи употребата на определени форми при прилагателните имена. Може да посочим следните примери: въпр. № 235 Названия на *млада патица*: (*ta*) *mala račka* – Луже, област Шенчур, горенско наречие; въпр. № 397 Название на *малък котарак*: *tə mə:l má:čək* – Загорни Грушковје, област Бодлехник, халошко наречие. При интерпретацията на тези форми словенските учени търсят обяснението за тяхната поява във влиянието от страна на немски език (Бояджиев 2004; Бояджиев 2005). В своята обстойна рецензия към труда на Р. Бенакио Ж. Бояджиев интерпретира явлението като проява на определителен член ("articolide") – *te razianski plät* (*резуанското блюдо*, вж. с. 119). Иначе в диалекта е отбелязано и присъствието на несклоняема клитика *ta/tu*, която е определяна от едни като частица, от други – като проклитично наречие, от трети – като наречие за място. Тя предхожда предлога за място: *ta-mi* 'тук между', *ta-na* 'там над' и е близка до тази, отбелязана в руските диалекти: *Somö šly ta-na te niske planine* (буквално *Ходихме там горе на тези ниски/ниските пасища*).

Наличието на определени форми на прилагателните в словенските диалекти може да се свърже със сложната морфология и семантика на прилагателните, която е характерна за праславянски. В езиковата система на славянските езици от този период функционират два типа форми: кратки неопределени – *belà, mladá, starà*, и стари разширени облици – *belàya, mladáya, staràya*. Според К. Мирчев (Мирчев 1978) до среднобългарския период разширените форми изпълняват ролята на определени, но по-късно загубват тази функция. След развитието на задпоставния определителен член обаче той се присъединява именно към сложните облици. На диалектно равнище връзката между тези два типа форми се проявява при архаичните особености на акцента на прилагателните имена (Антонова-Василева, Витанова 1999). Както посочва О. Младенова (Младенова 2007), за разлика от книжовния език, където след завършването на този процес продължават да функционират само облиците от типа *разширена форма + определителен член* (тип 1 *бел-и-ят*), в диалек-

ктите се среща и употреба на варианти: *разширена форма* (тип 2, съответстващ на регистрираните в езика на дамаскините примери, като *да се молят светите отци за нашия живот*, а в говора на Великотърновско: *нашият говор съ схожда с плофдифско*) и кратка форма + определителен член (тип 3 – иновационен модел, характерен за рупския ареал и за някои западнобългарски говори: *големо маш*). От една страна, наличието на различните пътища за реализация на членуването при прилагателните имена в нашите диалекти показва връзката на българския език с останалите славянски езици, които не познават граматичната категория определеност, с изключение на проявите на специфичния тип определеност при прилагателните имена. От друга страна, българските определени форми се оказват аналогични на словенските диалектни облици, представляващи съчетание от предпоставен определителен член и стара разширена (определена) форма на прилагателните. Това показва, че тенденцията за определяне на прилагателните имена и за развитие на членна морфема при тях се развива най-устойчиво в българския език, но се открива и в други области на южнославянския езиков ареал – в диалекти на словенски език.

В българските диалекти са отбелязани успоредици на словенските определени форми и по отношение на наличието на проклитична предпоставна определителна морфема. Това са своеобразни определени облици, които функционират успоредно с членуваните със задпоставен определителен член в редица говори в географската област Македония: *Той ма̀жџо ѝмал еден ста̀н (бастун)* – Костурско; *Та̀ ко̀зата ѝа̀деше от к'уму̀ро* – Леринско; *Да̀й ми та̀ пирустѝята* – Кумановско.

Е. Христова (Христова 2003, 120–126) свързва употребата на тези форми с обяснението на Б. Цонев за необходимост от развитие на морфологични определителни форманти към думите, които се употребяват свързано. Вероятно същата причина е спомогнала за развитието на определените форми при прилагателните имена, които обикновено се употребяват атрибутивно. Може да се предположи, че по същата причина се развива и явлението членуване на прилагателните имена в южнословенския езиков ареал, което се среща не само на цялата територия на българското езиково землище, но и на територията на диалектите на словенския език. Това е още едно потвърждение за наличието на по-тясна историческа връзка между тези два южни славянски езика.

2.4.2. Съпоставката на диалектния материал показва и сходство при възвратните глаголи – задпоставеното положение на местоимението *се*, което значително преобладава: въпр. 218 Какво прави кокошката, когато губи перата си? (*skubi se*); *{brije se}* 3 4–35a: Vesela Gora, p. Šentrupert, ob. Trebnje – vzhodnodolenjsko podnarečje; *'cu:fa:1 {cufa se}* 2 4–45: Zilje pri Vinici, p. Vinica pri Č., ob. Črnomelj – južnobelokranjsko n.; *'fii:rba:1 {furba se}* 6 5–54: Gaberje, p. Dobova, ob. Brežice – kozjanskobizeljsko narečje; janskobizeljsko narečje; *yo 'li::1 {goli se}* 6 1–2: Vrh sv. Mihaela, Sovodnje (Italija) – kraško narečje; *ya 'li::1 {goli se}* 6 1–15: Koritnice, p. Knežak in ob. Ilirska Bistrica – notranjsko narečje; *{skube se}* 3 1–1: Zgonik, Trst (Italija) – kraško narečje; *skú:be:1 {skube se}* 6

4–28: Nova vas, p. Nova Vas, ob. Loška dolina – dolensko narečje; skú:bi:1 {skubi se} 6 4–27: Borovnica, p. in ob. Borovnica – dolensko narečje; 'šo:rba:1 {šorba se} 6 5–53: Brežice, p. in ob. Brežice – Коз., Пом. –janskobizeljsko narečje; (s)t'ro:si:1 {trosi se} 5 6–69: Zgornje Gruškovje, p. in ob. Podlehnik – haloško narečje. Примерите с предпоставно положение на възвратното местоимение, както и в български език, са териториално ограничени – срв. въпр. № 347 Какво прави овцата, когато трябва да се води при овен: слн.: 'guōni se, 'pō:ja se, 'bu:ŋka se; lō:vi:ī se; pō:ja se, 'mərka se както и se 'pərska, se guōni; se 'mərči и др.

В заключение може да се каже, че методиката за съпоставка на диалектния материал, приложена при изпълнението на проекта „Електронен модел за съпоставително изследване на български и словенски език на диалектно равнище“, дава добри възможности за разработването на различни въпроси из областта на сравнителния анализ между български и словенски език. Макар че няма специална фонетична или морфологична насоченост, защото изхожда от съпоставката на лексикален материал, то позволява да се направят сравнения, които потвърждават схващанията за наличие на старинно сходство между тези два южни славянски езика. Компютърната обработка на материала създава възможности наблюденията в тази насока да бъдат разширени и в бъдещи изследвания.

Литература

- Антонова-Василева, Витанова 1999:** Антонова, Л., М. Витанова. Наблюдения върху акцентната система на прилагателните имена в българските диалекти. – В: *Диалектология и лингвистична география*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1999, с. 74–84.
- БДА:** *Български диалектен атлас*. Т. 1, 1964; Т. 2, 1966; Т. 3, 1975; Т. 4, 1981. София: Издателство на БАН.
- БЕР:** *Български етимологичен речник*. Т. 5. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 1999.
- Бояджиев 2004:** Benacchio, R. I dialetti sloveni del Friuli tra tra periferia e contatto. Società Filologica Friulana. Udine, 2002, 196 с. Бояджиев, Ж. – *Съпоставително езиковедие*, 2004, № 4.
- Бояджиев 2005:** Orožen, M. Razvoj slovenske jezikoslovne misli. Maribor. Slavistično društvo Maribor [Zora 26], 2003, 542 str. Иванова, Н. – *Съпоставително езиковедие*, 2005, № 2, с. 127–131.
- БТР 1993:** *Български тълковен речник*. София: Издателство на БАН.
- Иванова 2006:** Иванова, Н. Словенско-български паралели в областта на т.нар. народна етимология през Възраждането. – *Съпоставително езиковедие*, 2006, № 3, с. 17–26.
- Леков 1955:** Леков, Ив. *Единство и национално своеобразие на славянските езици в техния основен речников фонд*. София: Издателство на БАН, 1955.
- Леков 1960:** Леков, Ив. *Насоки в развоја на фонологичните системи на славянските езици*. София: Издателство на БАН, 1960.
- Леков 1983:** Леков, Ив. *Из близкото минало на славянското езиковедие*. Дейци и

- насоки. Статии и очерци. Съставители: Ив. Буюклиев, Я. Бъчваров. София: Наука и изкуство, 1983.
- Мирчев 1978:** Мирчев, К. *Историческа граматика на българския език*. София: Наука и изкуство, 1978.
- Младенова 2007:** Mladenova, O. *Definiteness in Bulgarian. Modelling the Processes of the Language changes. Trends in the Linguistics Studies and Monographs 182*. Berlin. New York: Mouton de Gruyter, 2007.
- ОЛА 1990:** *Общеславянский лингвистический атлас*. Серия фонетико-грамматическая. Вып. 26. Рефлексы *q. Wrocław, 1990.
- ОЛА 1998:** *Общеславянский лингвистический атлас*. Серия фонетико-грамматическая. Вып. 1. Рефлексы *ě. Белград, 1998.
- ОЛА 2008:** *Общеславянский лингвистический атлас*. Серия фонетико-грамматическая. Вып. 5. Рефлексы *o. Москва, 2008.
- Паскалева 2013:** Паскалева, Е. Автоматично извличане на информация от текстове на близкородствени езици (върху славянски езици материал). – *Съоставително езиковедие* 2013, № 1, с. 52–65.
- Панайотов 1998:** Панайотов, В. За някои омотематични лексеми в словашките и българските говори. – *Съоставително езиковедие*, 1998, № 3–4, с. 7–19.
- Риглер 1965:** Rigler, J. Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu. – *Славянска филология*, 1965, № 7.
- РНГ:** Геров, Н. *Речник на българския език*. Т. 1–6. Фототип. допълн. изд. София: Издателство „Български писател“, 1975–1978.
- Сребранов 2008:** Srebranov, R. Character and typology of sonant phonetic processes in Slavonic languages and dialects. – *Съоставително езиковедие*, 2008, № 1, с. 73–98.
- Трубецкой 1960:** Трубецкой, Н. С. *Основы фонологии*. Москва: Иностранная литература, 1960.
- Хееринга 1970:** Heeringa, W. J. *Measuring Dialect pronunciation Differences using Levenshtein Distance*. Proefschrift. Groningen, 1970, 312 pp.
- Христова 2003:** Христова, Е. *Българска реч от Албания. Говорът на с. Връбник*. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2003.
- Цонев 1984:** Цонев, Б. *История на българския език*. Т. 1. Фототип. изд. от 1940. София: Наука и изкуство, 1984.
- Чальков 1986:** Чальков, М. Словенските диалекти. – В: *Увод в изучаването на южните славянски езици*. София: Издателство на БАН, 1986.
- BADŽ 2003–2012:** *Besedni atlas za domače živali (BADŽ)*. Universa v Ljubljani. Oddelek za slovenistiko. 1. Perutnina; 2. Govedo; 3. Mačka in pes; 4. Svinja. 2003–2012.
- ВТО 2011:** *Biside ta-na traku za otroke*. Parole su nastro per bambini. Dila tu-w reziji. Principali mestieri ed attavità passati e presenti in Val Resia. Associazione Culturale "Museo della gente della Val Resia". 2011, 71 pp.

Съкращения

- Боб., Дим – Бобалар, Димотишко
Бан., Панаг. – Баня, Панагюрско
Бач., Разл. – Бачево, Разложко
Бис., Дупн. – Бистрица, Дупнишко
Благ. – Благоевградско
Босил. – Босилеградско
Бр., Плев. – Брест, Плевенско
Брезн. – Брезнишко
Бук., Вид. – Буковец, Видинско
бълг. – български
Вин., Банат – Винга, Банат
Вл., Лов. – Владия, Ловешко
Вол., Драм. – Волак, Драмско
Вр., Ботевгр. – Врачеш, Ботевградско
Габр. – Габровско
Г., Петр. – Гега, Петричко
Гер., Гюм. – Гермида, Гюмюрджинско
Глав., Търн. – Главановци, Търновско
Год. – Годеч
Гр., МТърн. – Граматиково, Малкотърновско
Добр., Соф. – Доброславица, Софийско
ДР., Монт. – Долна Рикса, Монтанско
Драг., Пресл. – Драгоево, Преславско
Драг., Първом. – Драгойново, Първомайско
Дупн. – Дупнишко
Дълб., Старозаг. – Дълбоки, Старозагорско
Ж., Котел. – Жеравна, Котелско
Зар., Сол. – Зарово, Солунско
Зг., Врач. – Згориград, Врачанско
Искр., Соф. – Искрец, Софийско
Ихтим. – Ихтиманско
Кал., Зил. – Калапод, Зиляховско
Кам., Велингр. – Каменица, Велинградско
Крац., Бел. – Крацево, Беленско
Коз., Пом. – Козичино (Еркеч), Поморийско
Ком., Провад. – Комарево, Провадийско
Коприв. – Копривщица
Кюст. – Кюстендилско
Логод., Благ. – Логодаж, Благоевградско
Мед., Лом. – Медковец, Ломско
Мед., Котел. – Медвен, Котелско
Мехр., Гюм. – Мехрикос, Гюмюрджинско
Мд., Дедеаг. – Малък Дервент, Дедеагачко
Мом., См. – Момчиловци, Смолянско
Никоп. – Никополско
опрост. – опростена фонетична транскрипция
Орех., Сяр. – Ореховец, Сярско
Пад., Благ. – Падеж, Благоевградско
Паст., Дупн. – Пастра, Дупнишко
Пир. – Пиротско
Пл., Самок. – Плана, Самоковско
Плевен. – Плевенско
Плев., Драм. – Плевня, Драмско
Пловд. – Пловдивско
Под., Карноб. – Подвис, Карнобатско
Поиб., Панаг. – Поибрене, Панагюрско
Пок., Ивайловгр. – Покрован, Ивайловградско
Прил. – Прилепско
Първом. – Първомайско
Раб., Белогр. – Рабиша, Белградчишко
Рав., Пещ. – Равногор, Пещерско
Разл. – Разложко
Роп., Асеновгр. – Ропката, Асеновградско
Самок. – Самоковско
Санд. – Санданско
Скр., Гоцед. – Скребатно, Гоцеделчевско
слн. – словенски
Ср., Силистр. – Сребърна, Силистренско
Ст., Мтърн. – Стоилово, Малкотърновско
Суш., Горноорях. – Сушица, Горнооряховско
Соф. – Софийско
Тетев. – Тетевенско
Тет., Кубр. – Тетово, Кубратско
Тим. – Тимошко
Тригр., Дев. – Триград, Девинско
Търн., Белосл. – Търнак, Белослатинско

Уст., Тополов. – Устрем, Тополовградско
Фр., Сяр. – Фращане, Сярско
Чер., Бург. – Черноморец, Бургаско
Черн., Ивайлов. – Черничево, Ивайлов-
градско

Ш., Казанл. – Шипка, Казанлъшко
Шищ., Гора – Шищевец, Гора
Щип., Провад. – Щипско, Провадий-
ско
Я., Лозенгр. – Яна, Лозенградско

Доц. д-р Лучия Антонова-Василева
Институт за български език към БАН
бул. „Шипченски проход“ № 52, бл. 17
1113 София
luch_antonova@abv.bg

Assoc. Prof. Luchia Antonova-Vasileva, PhD
Institute for Bulgarian language, BAS
52 Shipchenski prohod, Bl. 17,
1113, Sofia, Bulgaria
luch_antonova@abv.bg